

Nasjonen 14/4 - 88

Norges stilling under krigen

DEBATT

Av John Sand

Jeg takker Sverre Svartkønli for at han igjen gir meg foranledning til å legge fram ytterligere dokumentasjoner om Norges stilling under den annen verdenskrig.

Til tross for at jeg i tidligere artikler utførlig har dokumentert at utenriksministrene Koht og Trygve Lie, den norske og engelske konge samt britiske, amerikanske og norske folkerettsekspertter entydig uttaler at Norge aldri tilhørte De allierte under siste verdenskrig, er herr Svartkønli freidig nok til å påstå at han vet bedre. Han minner påfallende om soldaten som hevder at bare *han* gikk i takt, mens alle de andre gikk i utakt.

En annen framtreddende nordmann som også går i utakt med herr Svartkønli er Johan Nygaardsvold. I bind II av sine erindringer fra London-tida (side 217) konstaterer Nygaardsvold med dårlig skjult bitterhet: «— og vi ble bare rådgivere og ærendegutter» for de alliertes militærdere. På samme side fortsetter Nygaardsvold: «De allierte, Storbritannia og USA, skulle befri Norge og vi skulle bare være rådgivere.»

Jeg er naturligvis kjent med den «militæravtale» som herr Svartkønli stadig trekker fram. Hvor sterkt begrenset denne avtale var framgår av Koht: «For fred og fridom», side 82: «Sia har den norske regjeringa haldi fast på det standpunktet at ho ikkje ville ha nokon politisk sambandsavtale med nokon framand stat. Det har berre vore tinga om ein teknisk militæravtale som gjeld vilkåra for norsk hær- og flåte-

styrke i Storbritannia.» At disse styrker ikke kunne disponeres av den norske regjering, omtales av Trygve Lie i «Hjemover», side 185: «De norske hær- og sjøstridskrefter sto imidlertid under britisk kontroll og kunne ikke forlate Storbritannia uten samtykke av britiske myndigheter.» At England aldri i praksis behandlet Norge som en alliert stat, skulle tydelig framgå av følgende:

1. Johan Nygaardsvold i bind II side 87 i ovennevnte bok: «Da ekspedisjonen kom fram til Svalbard, fikk den norske offiseren lite å si. Den engelske admiralen sa han hadde instruksjer og måtte handle etter disse. Og så lot han kanadiske soldater slippe løs med å legge øde det som nordmenn møysommelig hadde bygget opp i de siste 20–30 år. Alle som oppholdt seg på Svalbard, ble tvunget til å bli med til England, og verdier for millioner ble brent, sprengt i lufta eller ødelagt på annen måte.»

2. I verket «Regjeringen og Hjemmefronten under krigen», utgitt av Stortinget i 1948, gjengis et brev fra Trygve Lie til Stockholm-legasjonen. Brevet er datert 16.2.1943, og i brevet heter det bl. a.: «Statsministeren og jeg ønsker gjerne bragt til kretsens kunnskap at så uforklarlig det enn kan høres ut, så hadde ingen av oss kjennskap til Majavatn og Bittern-saken før vi fikk melding hjemmefra. Heller ikke har vi hatt kjennskap til Telavåg og Rjukansaken. Verken forberedelse eller valg av personer har vi vært kjent med.»

3. I sin doktoravhandling, «Hjemmestyrkene I», omtaler historikeren Sverre Kjelstadli i note 26, side 377, kaptein Jacob Schives forklaring til UK

3.2.1945: «Ved ankomsten til England spurte Schive bl.a. om man aktet å foreta invasjon i Norge og fikk av capt. Ram i SOE flg. svar: «Det er ikke sikkert, og det kan jeg si Dem at i så tilfelle ville verken norsk general eller norsk regjering få vite noe om det.»

4. At den holdning som kapt. Ram her ga uttrykk for varte helt til slutt, bekrefter Paul Hartmann i sin framstilling av London-tida i boka «Bak fronten». Side 389 refererer Hartmann fra regjeringskonferansen i London 3.5.1945. Hartmann forteller at både den britiske og den amerikanske regjeringen den 30.4.1945 hadde gjort henvendelser til den svenske regjering om svensk militær støtte i tilfelle invasjon i Norge, uten at regjeringen Nygaardsvold var blitt informert. «Det forelå her den groveste forbigåelse av vår regjering,» refererer Hartmann i sin bok.

I «Londonregjeringa II» forteller Olav Riste om «ei djupliggende overtyding i leiande svenske krinsar om at den norske regjeringa i London langt på veg var ein formalitet, som skulle dekkje over at ute-Norge eigentleg var eit lydært instrument for britisk utnyttning av norske ressursar til den allierte krigføringa.» Riste forteller også at de framstående svenske representanter Marcus Wallenberg og Erik Bohman «fann grunn til å karakterisere den norske regjeringa som ein marionett for britane». Når man leser Johan Nygaardsvolds Londonerindringer, ser det ut som om den svenske karakteristikk har atskillig for seg.

De andre spørsmål som herr Svartkønli tar opp, skal bli besvart i en senere artikkel.